

שואב אבק רובוטי בשבת – 1114

ויקיפדיה: שואב אבק רובוטי הוא רובוט ביתי המסוגל לנקות רצפות באופן אוטומטי באמצעות שאיבת האבק מהן.

האם מותר לכוון מערב שבת כדי שיפעל מעצמו בשבת ? כאשר נקודת המוצא היא שכל שינוי בפעולת הרובוט יש בה פעולה של חילול שבת.

א. במקום שאין אנשים בשבת (כגון במשרד).

ב. במקום בו שוהים אנשים בשבת.

חשוב על הנקודות הבאות שעסקנו בהן לעיל – וכל אחת ראויה לדיון בפני עצמו:

- מראית עין.
- אוושה מילתא (רעש).
- עובדין דחול.
- חשש שמא הרובוט יתקע/יעצר ויש צורך בפעולת אדם כדי להחזירו לפעולה – ומתוך הרגל יעשה כך בשבת (עד כמה מצוי ? ותלוי באיכות הרובוט).
- השפעה על הפעולה בשבת אחר הפעלת הרובוט ותוכ"ד פעולה: כגון הרובוט נתקל באדם שהולך כנגדו בשבת ומשנה כיוון (מצוי אצל ילדים שנעמדים לחסום אותו), סגירת דלת אחר הפעלת הרובוט כדי שלא יכנס לחדר מסויים (לא יפול במדרגות) וכדו', הוצאת חפצים כדי שהרובוט יוכל לעבור.
- השפעה על הפעולה בשבת קודם הפעלתו: נתקל במכשול שהוא צריך לעקוף אותו, והמכשול הונח בשבת עצמה עוד קודם הפעלת הרובוט (כגון כורסא נמוכה שהרובוט אינו יכול לעבור תחתיה והיא הוזזה בשבת).

שבת דף קכ. – קכ:

משנה רבי שמעון בן ננס אומר פורסין עור של גדי (רש"י: לח) על גבי שידה תיבה ומגדל שאחזו בהן את האור מפני שהוא מחרד¹ ועושין מחיצה בכל הכלים בין מלאין (מים) בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה. רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאין מים לפי שאין יכולין לקבל את האור (מפני שחדשים הם) והן מתבקעין ומכבין את הדליקה.

לשיטת ת"ק – ההיתר להעמיד כלים מלאים מים הוא רק אם בוודאות לא יתבקעו ? אפילו אם יתבקעו ? האם ת"ק ור' יוסי חולקים מחלוקת "מהותית" (ות"ק מתיר גם בכלים חדשים) או שר' יוסי רק מציין לבעיות של כלים חדשים ? האם מותר לשפוך מים ללא כדים ?

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שלד סעיף כב

תיבה שאחזו בה האור, יכול לפרוס עור של גדי מצדה האחר שלא תשרף; ועושים מחיצה בכל הכלים להפסיק בין הדליקה, אפילו כלי חרס חדשים מלאים מים שודאי יתבקעו כשתגיע להם הדליקה, דגרם כיבוי מותר. הגה: במקום פסידא (מרדכי פרק כ"ב)..

¹ מדוע לא חששו לבישול המים הלחים ?

שו"ת אור לצינן חלק ב - באורים פרק מג - הלכות שונות בהלכות שבת אות ו

לשפוך מים על מקום שאין בו אש, וכן לתת כלי מלא מים כדי שיתבקע, הוי גרם כיבוי ושרי, כמבואר בשו"ע בסימן של"ד סעיף כ"ב. אך נראה שכל מה שהתיר בשו"ע היינו דוקא בכלי חרס או כלי זכוכית, שאין בהם אלא גרם כיבוי בלבד, שאינו אסור אלא מדרבנן, וגרמא בדרבנן שרי, וכמו שנתבאר לעיל בפרק מ"א בבאורים לתשובה ב', ע"ש. ומצד גרם מבשל על המים אין לחוש, כיון שאין צריך למים וחשיב מלאכה שאינה צריכה לגופה. אבל פלסטיק או ניילון שהם חומרים בעירים, יש בזה גם משום גרם הבערה, ומלאכה זו צריכה לגופה, שצריך שימסו כלים אלו ויצאו המים, וזה לא הותר בשבת, שגרם כיבוי בלבד הותר בשבת. (וראה בבאה"ל שם סעיף כ"ג ד"ה דגרם, וי"ל ע"ד). וכל זה בשאר חפצים, אבל במפה ושאר בגדים, שיש בהם משום כיבוס, אין ליתן עליהם מים, אלא שאר משקין, וכפי שהכריע מרן שם בסעיף כ"ד כדעה שניה לחלק בין מים לשאר משקין, ע"ש.

משנה אחרונה סימן של"ד אות מג / אחר הבאת דברי האור לצינן

אמנם בבה"ל כתב שגרמא מותרת בכל המלאכות, ולפי זה יכול להניח נגד הבעירה כל כלי שחפץ.

באור הלכה סימן של"ד סעיף כב

* שודאי יתבקעו - שאין להם כח לקבל האור מפני שחדשים הם ומשמע בגמרא דאפילו אם מכוין לזה [והוא מדף מ"ז ע"ב דאמר שם מתחלה קודם דמתרץ מפני שמקרב את כיבוי דלרבנן מותר בניצוצות אפילו בשבת אף דהוא מכוין שיכבה ע"ז] ג"כ שרי כיון דהוא אינו אלא גרמא וכן מוכח שם גם בדף ק"כ ע"ב דמפיק דגרמא שרי מדכתיב לא תעשה בו מלאכה עשייה הוא דאסור גרמא שרי ודומיא דעשייה שרינן בגרמא :

* דגרם כיבוי מותר - לאו דוקא כיבוי דהוא מלאכה שאינה צריכה לגופה דאפילו בכל מלאכות הדין כן וכנ"ל :

שבת דף קכ עמוד א

גמרא. אמר רב יהודה אמר רב : טלית שאחז בה האור מצד אחד - נותנין עליה מים מצד אחר, ואם כבתה - כבתה.

רק בספק ?

מגיד משנה הלכות שבת פרק יב הלכה ו

...ויש תימה כיון שכן למה לא כתבו הא דרב יהודה ? ותירצו הראב"ד והרמב"ן ז"ל דהא דרב יהודה אינה הלכה לפי שהוא מדמה מחיצת מים ממש למחיצת כלים חדשים מלאים, ואינו כן. אלא אפי' רבנן ור"ש אוסרין מחיצת מים ממש. והביאו ראיה לזה ממה ששינוי פרק כירה (שם מ"ז) : נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה ואמרי' עלה בגמרא... א"ר אשי אפילו תימא רבנן שאני הכא מפני שמקרב את כיבוי ע"כ. ופירשו הם שזה כיון שנותן מים להדיא אפי' רבנן אסרי ונמצאו רב יהודה ורב אשי חולקין וקי"ל כרב אשי דהוא בתרא זהו דעתן ז"ל. והרשב"א ז"ל פסק כרב יהודה ופסק כרב אשי ואמר שאין חולקין לפי שפירוש 'מקרב את כבוי' שא"ר אשי הוא שאם אתה מתירו לעשות כן בע"ש אתי למעבד אפי' בשבת ופעמים שעם נתינתו יפלו הניצוצות והוא משים הכלי ומכבה אותו. אי"נ דהכא אין שום דבר מפסיק בין הניצוצות והמים אלא האויר והמים תחת הניצוצות ממש אבל בטלית אין המים תחת האש כדי לכבותו כשיפול אלא מן הצד ואין האש נופלת לתוך המים להדיא ע"כ דבריו והאחרון נראה עיקר. ורבינו ז"ל פסק כר"י וכתב פרק ה' דין לא יתן לתוכו מים כלל כדעת הרשב"א ז"ל :

ערוך השולחן אורח חיים סימן של"ד סעיף מ

ואף על פי שגרם כיבוי מותר מ"מ י"א דבגד שאחז בו האור אסור ליתן עליו משקין שלא במקום האש בכדי שכשיגיע האש על המשקין יתכבה מפני שלא הותרה גרם כיבוי אלא ע"י הפסק כמו בקדרות מלאות מים אבל לא בלא הפסק דזה מחזי ככיבוי להדיא [עתוס' מ"ז : ד"ה מפני] ויש מתירין משום דגם זה מקרי גרם כיבוי ויש מתירין בכל המשקין חוץ ממים מטעם כיבוס דהוה תולדה דמלבן וכן נראה עיקר :

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן של"ד סעיף כד

יש אומרים שאין יכול ליתן עליו משקין כדי שיכבה כשיגיע להם ; ויש אומרים שמותר לעשות כן בשאר משקים, חוץ מן המים, משום כיבוס ; ויש מתירים אפילו במים. ודברי סברא שנית נראים.

משנה ברורה סימן של"ק נז – נח

(נז) שאין יכול וכו' - דדוקא להפסיק בכלים מלאים מים שרי בסכ"ב שאין המים בעין אבל הכא שהמים בעין הוא מקרב להכיבוי עי"ז ואסור: (נח) שמותר וכו' - ס"ל דזה לא חמיר מגרם כיבוי בעלמא דשרי:

מגן אברהם על שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן של"ד סעיף כד

(כו) שאין יכול כו'. דדוקא להפסיק בכלים שרי שאין המים בעין ועמ"ש ס"ס רס"ה:

שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן של"ד סעיף כב

ומותר לעשות מחיצה בכל הכלים בין ריקנים בין מלאים להפסיק הדליקה ואפילו בכלי חרס חדשים מלאים מים אף על פי שהם אינם יכולים לקבל את האור ומתבקעים ומכבים את הדליקה לא גזרו במקום הפסד על גרם כיבוי כזה שבשעה שנותן המים יש דבר המפסיק בינם לאור דהיינו דופני הכלי שנותנם בתוכו והאור הוא שמבקע את הכלי ומכבה את עצמו והאדם הנותן מים אינו אלא גורם בעלמא כמו שנתבאר בס"י רס"ה.

שו"ע הרב אורח חיים סימן של"ד סעיף כג

טלית שאחז בה האור מצד אחד מותר ליתן עליה משקין רחוק קצת מן האור כדי שיכבה האור כשיגיע לשם ואף על פי שאין כאן דבר המפסיק בינם לאור מכל מקום הם אינם מכבין כלל מה שנדלק כבר אלא שמונעים האור מלדלוך יותר והוא כבה מאליו. לשיטתו – לשפוך מים על הרצפה לעצור הדליקה לכשתגיע?

לאור האמור: האם סגירת דלת לפני/תוכ"ד פעולת הרובוט הינה גרמא המותרת? דומה להעמדת כדים? דומה לשפיכת מים? דומה לטלית שאחז בה האור? חילוקי המ"מ? האם מותר גם שלא במקום הפסד?

אספקלריא תשפ"ג א

שלום וברכה כאשר דנים באופן כללי אודות שימוש בשבת ברובוט מכל סוג שהוא יש לדון מצד איסור אוושה מילתא' אלא שמאחר שהרעש שהוא משמיע אינו גבוה במיוחד לא יותר מרעש של שואב אבק חלש שאינו נשמע מחוץ לחדר יש מקום להתיר במיוחד במקומות שכבר פשט שם המנהג להשתמש בהם בשבת עם תכנות מראש מערב שבת באופן שאין בזה משום זילותא דשבת' וכבר כתבנו לדון בזה בתשובות הלכתיות שפורסמו בבטאון החודשי של המכון אספקלריה' לחודש סיון אשתקד בעמודים 19-20 ובבטאון החודשי של המכון לחודש ניסן האחרון בעמ' 9.

אספקלריא תשפ"א ב – ניסן עמ'

19

למיטב ידיעתנו, עדיין לא נפוץ כל כך הנוהג להפעיל רובוטי ניקיון מערב שבת על-מנת שיעבדו בשבת עצמה. במידה ומציאות זו תשתנה, או שלהערכתך כבר פשט ונפוץ המנהג במקומכם להפעיל רובוטים לניקיון בשבת, והרואה זאת מבין ויודע כי יתכן בהחלט שהוא הופעל מערב-שבת ולא בשבת עצמה, יש מקום להתיר. ב. כאשר לרעש שהוא משמיע - הרי מדובר לכאורה ברעש לא גדול יחסית, שאינו אמור להישמע מחוץ לבית או לחדר, ומצד זה היה מקום להתיר (כאשר לא קיים החשש הקודם, שלא רגילים להפעילו מערב-שבת לעבודה בשבת), וע"ד שהובא בדברי גדולי פוסקי הדור האחרון (שו"ת אג"מ, אורח ח"ד, סי' ע, אות ו; ובס' 'שולחן-שלמה' שם, במילואים, אות ו, מתשובתו של הגרש"ז אויערבאך וצ"ל לגבי מכשיר פקס) כי מכשיר שמשמיע קול שאינו נשמע מחוץ לחדר אין בו משום 'אוושה מילתא'.

על חלק משאלות מעין אלו כבר נשאלנו בעבר, הן בקשר לשואב רובוטי והן בהקשרים דומים אחרים, ולכן נשיב בקצרה על שורת השאלות ששאלתם:

א. לגבי עצם הפעלת השואב הרובוטי בשבת, באמצעות שו"ע שבת המכוון מערב-שבת וכדומה - הנה הכלל בדברים אלה הוא, שמכשירים שכבר התקבלו בציבור להפעיל אותם מערב שבת, וכך היא הרגילות, והם גם לא מרעישים מותר להניח להם לפעול מאליהם בשבת. אבל כש"ד הוא לא התחיל לפעול. השאלה היא, אם היה כאשר מדובר במכשיר שלא מקובל להפעיל אותו מערב שבת, או במכשיר שהוא מרעיש, יש איסור שיעפעל בשבת משום איסור הנקרא 'אוושה מילתא', כלומר מראית עין של חילול שבת.

יש לי שואב רובוטי שמונחה ע"י לייזר [רובובורק S5]. אני מבין שאין להפעילו בשבת אפילו כשלא נמצאים בגלל הרעש שהוא עושה של שואב אבק, האם אני צודק?

בשבת האחרונה ילד נגע בו וחששנו שהוא נדלק. מרעישים מותר להניח להם לפעול מאליהם בשבת. אבל כש"ד הוא לא התחיל לפעול. השאלה היא, אם היה כאשר מדובר במכשיר שלא מקובל להפעיל אותו מערב שבת, או במכשיר שהוא מרעיש, יש איסור שיעפעל בשבת משום איסור הנקרא 'אוושה מילתא', כלומר מראית עין של חילול שבת.

לפי הלייזר? האם מותר לסגור דלת בחדר אחר שכרגע לא נמצא בטווח הראיה שלו אך אח"כ זה ישפיע עליו? האם מותר להסתובב בחדר בצורה שלא מפריע לו

[במרחק חצי מטר ממנו]

ולכאורה היה אפשר לתלות זאת בטעם האיסור שאסרו חכמים דבר שיש בו משום 'אוושא מילתא', דיש מן הראשונים (סמ"ג, לאוין, לית סה: ספר התרומה, ס"י רכ; אגור, ס"י תקיט) שמשמע מדבריהם שהאיסור הוא מחמת 'מראית העין', שמא יאמרו הרואים שהתחיל לעשות את המלאכה בעצם יום השבת, וכך משמע לכאורה גם מלשון הדי"מ (ס"י רנב, אות ז) והרמ"א (שם ס"ה), דלפ"ז היה לנו לאסור בכל עניין ואפי' בחדרי חדרים, כדאיתא בגמ' (שבת קמז:): 'כל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור', וכינן להלכה בשו"ע (שם, ס"י שא סמ"ה), אך מאידך ניסא יש מן הראשונים (רש"י שבת יח, ד"ה שיטתנו; נמרוי שם; מאירי שם, טור אורח ס"י רנב) שכתבו שהטעם הוא משום זילותא דשבת, דלפ"ז שפיר י"ל שבמקום שהקול אינו נשמע לחוץ לא גזרו כלל.

אמנם יעויין בדברי הלבוש (ס"י רנב ס"ה) ובשו"ע הרב (שם סט"ו) שצי"פו את ב' הטעמים כאחד, ומבואר מדבריהם דהא דחיישינן לחשד הרואים אין זה משום איסור 'מראית העין', אלא דמה"ט הו"ל זילותא דשבת, וכן משמע מדברי עוד מגדולי הפוסקים, דלפ"ז שוב איכא למימר דכו"ע מודו שאין לאסור בזה בחדרי חדרים כאשר הקול אינו נשמע לחוץ.

וראה בתשובתו של ראש המכון המנוח הגאון האדיר רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל לגבי הזמנת צלצול יקיצה טלפונית מערב-שבת, שנדפסה בספרו שו"ת 'מעשה-חרשב' (ח"א, ס"ח, אותיות ג-ד) שכבר דן בגדרים הללו.

ג. גם במקרה שניתן יהיה להשתמש בו בשבת, באמצעות הפעלה על-ידי שעון שבת מערב-שבת, יש להימנע בשבת מלהניח 'מחסומים' בדרכו של הרובוט בנהלך העבודה, וכן לא לסגור דלתות בדרכו, כדי לא לגרום לשינויים בפעילותו האוטומטית.

ד. יחד עם זאת, אם מדובר בחדרים שכרגע אינם בטווח 'ראייתו', וסגירתם אינה משפיעה עליו מאומה באופן מדי, אין לאסור לסגור אותם, למרות שכשיגיע לשם יתרחשו שינויים בצורת המיפוי שלו מאשר היתה אמורה להיות לולא סגירת החדר.

ה. כיוצא בזה, לגבי להסתובב בסביבתו בטווח מרוחק קצת, באופן שאינו מפריע לפעילותו, אין לאסור זאת. גם אם אולי נגרמים כתוצאה מכך שינויים מסויימים בדרך וצורת המיפוי שלו, כל עוד לא תהיינה לכך תוצאות מעשיות ושינויים בפועל במסלולו, בדרכו ובצורת פעילותו.

אספקלריא תשפ"ב ב' עמ' 9

שואב רובוטי בשבת ובפסח ומצב אוורור במזגן בשבת

שלום וברכה,

א. האם ניתן להפעיל מיום שישי על ידי קביעת זמן באפליקציה של שואב רובוטי (כמו רובוט) שינקה את הרצפה אחר סעודת שבת? האם יש הבדל בין רק מצב שאיבת לכלוך או גם מצב שטיפה?

ב. בשואב רובוטי יש חשש שיתקע באמצע הניקיון (כפי שקורה לו מדי פעם בגלל שנתקע לו לכלוך וכדומה) ואז יש אולי בעיה לטלטל כמקצה מחמת איסור לצורך מקומו כיון שהחיישנים פעילים?

ג. האם ניתן להשתמש בשואב רובוטי או דייסון שמתמשים בו כל השנה בחמץ גם בפסח?

ד. האם גם במצב איורור במזגן (ללא חום או קור) עדיף שימוש במצב שבת?

(הסיבה לשאלה היא מכיון שבמצב שבת הטיימר לא עובד (במזגני אמקור עכ"פ), ולכן אם אין חומרא להשתמש במצב שבת גם באיורור או עדיף המצב הרגיל, שבו יש שליטה על הטיימר. כמובן שאפשר באמצעות שעון שבת, אך החברה כותבת בהוראות שעדיף לא לכבות באופן מתאומי לא דרך השלט, כמו שקורה בשעון שבת).

י"שר כח גדול

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

בתשובה לשאלותיך:

א. מצוי"ב הבטאון החרדי של המכון לחדש סיון אשתקד,

בנושא זה, שבה דעתנו היא שאין להתיר זאת בשבת אלא במקום שפסח המנהג להשתמש בו בקביעות באופן זה, באופן שכל רואה אמור ויכול להבין כי הוא מופעל מערב-שבת, וזאת בכפוף לכללים שכתבנו שם בדבר ההחירות הנדרשת מלחוסם אותו בדרכו.

באופן בו ניתן להתיר את השימוש בו באמצעות הפעלה מערב-שבת, אין הבדל משמעותי בין מצב שאיבת לכלוך לבין מצב שטיפה, אם כי מסתבר לכאורה שמצב שטיפה רטובה בשבת נפוץ פחות, דבר שמשליך, כאמור, על היתר השימוש.

ב. בנוגע לטלטולו כאשר נתקע, במקרה שניתן להתיר את השימוש בו כגיל, הרי מצד מוקצה היה ניתן אולי להתיר עכ"פ בטלטול מן הצד כלא"י, אך מסיבה אחרת אסור לגעת בו ולהזיז אותו ולבטל את החסימה, שכן אז יופעל שוב.

ג. מותר, ובלבד שינקותו היטב קודם התג מכל שיירי ופיזורי חמץ.

ד. לא, במצב איורור אין צורך במצב 'שבת', מפני שבמצב איורור המדחם מנותק מעבודה, וממילא הפרשי הטמפרטורות הנגרמים כתוצאה מהשימוש בחדר, סתירת דלתות או חלונות וכדומה, אינם משפיעות כלל על פעילות המזגן.

הערה

צויין בתשובות לעיל – שתלוי אם נתפשט בעיר להתמש בו. האם הכוונה התפשט בשבתות או התפשט שכך השימוש הרגיל בכל השבוע בשעון שבת שמפעיל את הרובוט במועדים קבועים ? שאם הכוונה רק בשבת – זאת אומרת שהמנהג הונהג מעיקרא שלא ברשות !